

DWA ISTNIENIA, JEDNA MIŁOŚĆ

Opinia przedłożona
Zgromadzeniu Obywatelskiemu
(Citizens' Assembly) przez
Konferencję Biskupów Katolickich Irlandii

IRISH CATHOLIC
BISHOPS' CONFERENCE
COMHDHÁIL EASPAG CAITLICEACH ÉIREANN

Wprowadzenie

Po odbyciu szerokich konsultacji z wiernymi świeckimi, zarówno kobietami jak i mężczyznami, Konferencja Biskupów Katolickich Irlandii zdecydowała się odpowiedzieć na zaproszenie Zgromadzenia Obywatelskiego i przedłożyć niniejszą opinię dotyczącą pkt. 3 ust. 3 art. 40 *Konstytucji Irlandii (Bunreacht na hÉireann)*.

Niedawno dobiegł końca Nadzwyczajny Jubileusz Miłosierdzia (Rok Miłosierdzia) w Kościele katolickim. Rok ten, ogłoszony przez Ojca Świętego Franciszka i obchodzony przez cały Kościół Powszechny, wzywał wszystkich do otwarcia się na Boże miłosierdzie we własnym życiu oraz do okazywania na wszelkie sposoby miłosierdzia innym, szczególnie osobom słabym i narażonym na krzywdę. Ósma poprawka do *Konstytucji* podkreśla równy status zarówno matki jak i nienarodzonego dziecka, a naszą powinnością jest okazać jak największe współczucie i miłosierdzie w chwili kiedy przyszli rodzice i ich dziecko potrzebują wsparcia w ciąży kryzysowej. Takie wsparcie musi wykraczać poza słowa. Środki publiczne powinny służyć praktycznemu wsparciu i być twórczo zastosowane. Wspieranie i podtrzymywanie kultury życia leży w interesie każdego pokolenia i świadczy o naturze naszego społeczeństwa.

Przedstawiamy niniejszą opinię w nadziei na to, że będzie ona pomocna Zgromadzeniu Obywatelskiemu podczas rozważań dotyczących prawa do życia. Wierzymy, że ludzkie życie jest święte od momentu poczęcia aż do naturalnej śmierci, oraz że artykuł 40.3.3 odzwierciedla właściwą równowagę pomiędzy prawami przynależnymi osobom. Jesteśmy świadomi wielkiej odpowiedzialności jaka spoczywa na barkach każdego członka Zgromadzenia i zwracamy się do Boga z prośbą o błogostawieństwo i prowadzenie dla każdej osoby i jej pracy w Zgromadzeniu.

Niektórzy przedstawiają argumenty za tym, że prawo do życia osoby nienarodzonej powinno być podporządkowane osobistemu wyborowi matki. Inni z kolei stwierdzają, że chociaż generalnie są z zasady przeciwni aborcji, sądzą, że prawo do życia nie dotyczy dzieci, u których została zdiagnozowana poważna choroba lub które zostały poczęte w wyniku gwałtu.

Pragniemy wyrazić nasze niezachwiane przekonanie, oparte zarówno na wierze jak i rozumie, że nie istnieje coś takiego jak bezwartościowe życie ludzkie. Oczywiście, uznajemy, że śmierć stanowi część ludzkiego doświadczenia. To co odrzucamy, to sugerowanie, że ktokolwiek ma prawo decydować o tym, kiedy inna osoba ma umrzeć.

Prawo do życia jako podstawowe prawo osobiste

Artykuł 40 *Konstytucji* opatrzony jest nagłówkiem „Prawa osobiste” i znajduje się w części zatytułowanej „Prawa podstawowe”. Świadczy to o tym, że Irlandczycy, na długo przed rozpowszechnieniem przez ONZ *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka*, uznali fundamentalny charakter praw takich jak prawo do życia, prawo do wolności, prawo do prywatności w miejscu zamieszkania oraz prawo do swobody wypowiedzi.

Podstawowe prawa człowieka różnią się od praw obywatelskich. Podczas gdy prawa obywatelskie nadawane są obywatelom w określonym społeczeństwie przez prawo, prawa podstawowe przysługują każdemu z tytułu bycia osobą. Społeczeństwo nie „nadaje” podstawowych praw człowieka, a zatem nie może ich odbierać. Wszelkie konstytucje i karty praw „uznają” prawa podstawowe i, z zastosowaniem prawa, ich „bronią”. Zgodnie ze stwierdzeniem Organizacji Narodów Zjednoczonych, stanowią one „równe i niezbywalne prawa wszystkich członków wspólnoty ludzkiej”.¹

Artykuł 40.3.3, zwany też Ósmą poprawką, stanowi, co następuje:

Państwo uznaje prawo do życia nienarodzonych, w pełni szanując analogiczne prawo matki do życia, i gwarantuje respektowanie go w ustawodawstwie oraz, w miarę możliwości, obronę i dochodzenie tego prawa zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem.²

¹ ONZ, [Preambuła], *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka*, Paryż, 1948

² Pkt 3 ust. 3 art. 40 *Konstytucji Irlandii* (Bunreacht na hÉireann)

Usunięcie lub poprawka do artykułu 40.3.3 służyłoby jedynie odebraniu prawa do życia wybranym kategoriom nienarodzonych dzieci. Oznaczałoby to dla wszystkich nienarodzonych dzieci, a w rzeczy samej dla nas wszystkich, radykalną zmianę zasady, która stanowi, że prawo do życia jest podstawowym prawem człowieka.

Podczas toczącej się obecnie debaty, słychać było głosy, że sama aborcja stanowi prawo człowieka. Taki pogląd jest, naszym zdaniem, niezgodny z całościowym rozumieniem praw człowieka. Pragniemy zwrócić uwagę na to, że Europejska konwencja praw człowieka wymaga, żeby „prawo każdego człowieka do życia było chronione przez ustawę”.³ Z kolei *Powszechna Deklaracja Praw Człowieka* określa mianem dziecka „każdą istotę ludzką w wieku poniżej osiemnastu lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletność.” Nie wprowadza się rozróżnienia pomiędzy dzieckiem narodzonym i nienarodzonym.⁴

Chcielibyśmy, aby członkowie Zgromadzenia zwrócili uwagę na kilka istotnych, w naszym przekonaniu, kwestii ujętych w artykule 40.3.3:

a. W artykule tym, Państwo nie przyznaje dziecku nienarodzonemu prawa do życia, ale uznaje takie prawo za prawo podstawowe, przynależne nienarodzonemu z tytułu bycia osobą. Osoba to, jak to ujęto w Preambule *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka*, indywidualny członek wspólnoty ludzkiej.

b. Artykuł 40.3.3 przedstawia prawo osoby nienarodzonej do życia jako “równe” prawu matki do życia. Zupełnie słusznie nie stawia prawa dziecka nienarodzonego do życia ponad prawem matki do życia.

c. Artykuł 40.3.3 nie gwarantuje, że w każdym przypadku będzie w stanie bronić i dochodzić prawa nienarodzonego do życia, tak samo jak nie gwarantuje tego żadnemu mieszkańcowi naszych miast i wsi. Niemniej jednak, państwo gwarantuje respektowanie takiego prawa w ustawodawstwie, tak samo jak czyni to w odniesieniu do innych osób.

³ Art. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, Rzym, 1950.

⁴ Konwencja o prawach dziecka, ONZ, Nowy Jork, 1989, art.1; Zob. art. 2 & 6.

Prawo do życia jest, bez wątpienia, wyjątkowe, ponieważ bez niego, nie można skorzystać z żadnego innego prawa obywatelskiego lub naturalnego, zarówno w teraźniejszości jak i w przyszłości.

Nienarodzeni jako Osoby

Prosimy abyście w obradach kierowali się tym co faktycznie dzieje się w życiu każdej ludzkiej istoty pomiędzy poczęciem i narodzinami. Nie istnieje chwila o większym znaczeniu rozwojowym, wyznaczającym początki ludzkiego istnienia, niż chwila, kiedy dochodzi do zapłodnienia. Nie ma logicznego ani naukowego uzasadnienia dla twierdzenia, że podczas gdy dziecko narodzone jest osobą, której przysługują wszelkie należne jej prawa, to dziecko nienarodzone już osobą nie jest. W chwili, w której dochodzi do zapłodnienia powstaje odrębna tożsamość ludzkiej jednostki. To co następuje potem, to po prostu proces wzrostu i rozwoju osoby, która już rozpoczęła swoją życiową podróż.

Dla nas, chrześcijan, nie ma konfliktu pomiędzy wiarą i rozumem. Podczas gdy rozum uświadamia nam, że każde ludzkie życie trwa od chwili zapłodnienia do naturalnej śmierci, wiara pozwala nam dostrzec, że każda osoba bierze swój początek z woli Boga i znajduje swoje dopełnienie w życiu wiecznym. Wiara w to, wyrażona na różny sposób w Biblii, została też pięknie opisana przez Ojca Świętego Franciszka w 2016 r. w adhortacji *Radość w miłości (Amoris Laetitia)*:

Dar nowego dziecka, które Pan powierza ojcu i matce, ma swój początek w przyjęciu, jest kontynuowany przez opiekę podczas życia doczesnego, a jego celem ostatecznym jest radość życia wiecznego... Wartość życia ludzkiego jest tak wielka, tak niezbywalne jest prawo do życia niewinnego dziecka rozwijającego się w łonie swojej matki, że w żaden sposób nie można przedstawiać możliwości podejmowania decyzji w odniesieniu do tego życia, jakby chodziło o prawo do własnego ciała.⁵

⁵ Posynodalna Adhortacja Apostolska *Amoris Laetitia*, O miłości w rodzinie, Ojciec Święty Franciszek, Libreria Editrice Vaticana, Rzym (2016), 166 i 83.

Moc języka

Chcemy się odnieść krótko do języka używanego w stosunku do dzieci nienarodzonych. Słowa takie jak „płód”, „embrion” czy „zygota” to określenia ściśle fachowe. Niepokoi nas fakt, że w dyskursie publicznym w odniesieniu do zdrowych nienarodzonych dzieci używa się zawsze słowa „dziecko” (baby), podczas gdy te dzieci, które w opinii niektórych nie spełniają pewnych oczekiwań, stale określa się mianem „płodu” lub „embrionu”. Żywimy uzasadnioną obawę, że język taki jest umyślnie używany w celu uprzedmiotowienia określonych kategorii dzieci nienarodzonych, tak aby doprowadzić do normalizacji aborcji.

Pozytywne skutki artykułu 40.3.3: Kultura życia

Wiele tysięcy Irlandczyków żyje dzisiaj tylko dzięki temu, że wprowadzono w życie Ósmą poprawkę do Konstytucji. Wiąże się to częściowo z faktem, że pomiędzy myślą o przeprowadzeniu aborcji a wprowadzeniem tej myśli w czyn musiał upłynąć określony czas. Ta nieunikniona przerwa w czasie dawała kobietom możliwość, często dzięki wsparciu rodziny, partnerów lub organizacji takich jak „Cura”, zapewniającym kobietom opiekę w ciąży, na wzięcie pod uwagę innych, bardziej konstruktywnych, rozwiązań.

Niezależnie od tego, że artykuł 40.3.3 przyczynił się do uratowania wielu istnień ludzkich, przyszli rodzice, doświadczający ciąży kryzysowej, żyli w kulturze, która wspierała podjęcie decyzji w obronie życia i pomagała uniknąć wyboru, którego wielu z nich później by żałowało. To wsparcie kulturowe nie wiązało się jedynie z faktem, że społeczeństwo irlandzkie wcześniej publicznie przedstawiło swoje stanowisko dotyczące prawa do życia jako wyznawanej zasady. Wynikało ono również z tego, że w Irlandii, w przeciwieństwie do wielu innych krajów, nie istniały określone mechanizmy organizacyjne, również w obrębie służby zdrowia, które promowałyby i ułatwiałyby odbieranie życia jako stosownego rozwiązania społecznego w przypadku ciąży kryzysowej.

Celem dobrej opieki nad kobietami w ciąży jest uzyskanie współczynnika umieralności kobiet równego zeru. Niestety, cel ten pozostaje praktycznie nieosiągalny z powodu istnienia pewnych potencjalnie śmiertelnych schorzeń i powikłań związanych z ciążą, które nie jest łatwo przewidzieć w indywidualnych przypadkach. Według ostatnich danych statystycznych, opublikowanych w 2015 r. przez Światową Organizację Zdrowia, wskaźnik umieralności kobiet w Irlandii wyniósł 8 na 100 tys. żywych porodów.⁶ To oznacza, że Irlandia plasuje się w najniższej, czyli najlepszej, kategorii (na 26 miejscu wśród 190 krajów – wciąż wyprzedzając Stany Zjednoczone i Wielką Brytanię, w których to krajach aborcja jest szeroko dostępna).

Czym jest a czym nie jest aborcja: nauka Kościoła katolickiego

Niektórzy z nawołujących do usunięcia lub zmiany artykułu 40.3.3 Konstytucji, jasno wyrażają swoje poparcie dla wprowadzenia w Irlandii możliwości dokonywania aborcji „na żądanie”. Inni mówią, że chociaż są generalnie przeciwni aborcji, chcieliby aby była ona dopuszczalna w określonych trudnych okolicznościach.

Nie podzielamy takiego stanowiska, ponieważ wierzymy, że każde dziecko nienarodzone, bez względu na swój stan zdrowia lub okoliczności związane z urodzeniem, ma prawo być traktowane w jednakowy sposób przez prawo.

Wyrażamy zaniepokojenie faktem, że niektóre aspekty nauczania Kościoła katolickiego dotyczącego prawa do życia bywają przedstawiane w przeinaczony sposób:

- Kościół katolicki nigdy nie nauczał, że życie dziecka w łonie matki ma być przedkładane nad życie matki. Obie osoby podzielają człowieczeństwo w tej samej mierze, tym samym zarówno matka jak i nienarodzone dziecko mają równe prawo do życia.

⁶ Zob. <http://data.unicef.org/topic/maternal-health/maternalmortality/>. Jako współczynnik umieralności kobiet-matek określa się liczbę zgonów kobiet na 100 tys. żywych noworodków, kiedy to zgony związane były z ciążą, lub na które ciąża lub jej przebieg i prowadzenie miały wpływ (z wyłączeniem wypadków lub zdarzeń losowych). Współczynnik ten obejmuje zgony w trakcie ciąży, podczas porodu oraz w przeciągu 42 dni od momentu przerwania ciąży, bez względu na czas trwania i umiejscowienie ciąży.

- Kiedy poważnie chora kobieta w ciąży wymaga leczenia, które może, jako skutek uboczny, doprowadzić do zagrożenia życia dziecka, takie leczenie jest etycznie dopuszczalne pod warunkiem, że podjęto wszelkich starań aby uratować życie zarówno matki jak i jej dziecka. W przeciwieństwie do tego, aborcja oznacza bezpośrednie i umyślne zniszczenie nienarodzonego dziecka i jest skrajnie niemoralna bez względu na okoliczności. Nie można jej uznać za leczenie.
- Nie oczekuje się od matki donoszenia ciąży kiedy dziecko umrze w naturalny sposób w jej łonie przed urodzeniem. W takim przypadku pozostaje już tylko jeden „pacjent”, matka. Tylko matce przysługuje odtąd odpowiednia opieka medyczna. Matce i ojcu należy zapewnić jak najlepszą opiekę duszpasterską, w okresie rozpaczy i żałoby po stracie dziecka.
- W ograniczającym kontekście debaty wokół Ósmej poprawki, ważne jest aby odnieść się do trudnych przypadków, takich jak dzieci ze schorzeniami ograniczającymi życie oraz dzieci poczętych w wyniku gwałtu. Żaden z tych przypadków nie daje podstaw do zmiany prawa podstawowego:

a. Dzieci ze schorzeniami ograniczającymi życie

Niezwykle bolesnym doświadczeniem jest dla matki odkrycie, że dziecko w jej łonie jest poważnie chore i najprawdopodobniej nie będzie żyć. Naraz jej marzenia i nadzieje zostają rozbite. Rozpacza po dziecku, którego nie będzie miała. Trudno jest jej podzielić się z innymi wiadomością o stracie, której doświadcza. Rozpacz ojca jest równie mocna. O dzieciach ze schorzeniami ograniczającymi życie mówi się, że „równie dobrze mogłyby być martwe”. Słowa takie jak „śmiertelny” lub „letalny” opisujące takie schorzenia, wskazują na ostateczny wynik, na to, że śmierć jest rychła i nieuchronna. W rzeczywistości, każdy przypadek jest inny i podczas gdy jedne dzieci umrą jeszcze przed narodzeniem, a niektóre będą żyły tylko kilka godzin, inne znów będą żyły znacznie dłużej.⁷

Wielu z nas spotkało się z rodzicami dzieci urodzonych ze schorzeniami ograniczającymi życie.

⁷ Zob. Caroline Simons, “Incompatible with Life”: Does Article 40.3.3 Permit Abortion for “Fatal Foetal Abnormality”? („Niedostosowane do życia”- czy artykuł 40.3.3. dopuszcza aborcję w przypadku w „letalnej wady płodu?”) *Medico-Legal Journal of Ireland*, 2015, 1, 2-3.

Rodzice mówili o wsparciu, którego potrzebowali aby zmierzyć się z tą niezmiernie trudną sytuacją. Podkreślali jak istotne było dla nich zachowanie pamięci o tym, że zrobili dla swojego chorego dziecko wszystko co było w ich mocy. Mówili jak pomogło im to, że mieli możliwość trzymania i opiekowania się swoim dzieckiem przez kilka godzin lub nawet kilka minut, zanim nie nastąpiła naturalna śmierć. Inni znów mówili o radości, która była ich udziałem kiedy dowiedzieli się po narodzinach dziecka, że pomimo poważnych problemów zdrowotnych, rokowania są o wiele optymistyczniejsze niż początkowo dano im to do zrozumienia. Zachęcamy was do posłuchania ich historii na stronach www.onedaymore.ie i www.everylifecounts.ie.

Nawet biorąc pod uwagę najgorsze przypadki, sytuację dziecka nienarodzonego ze schorzeniem ograniczającym życie można przyrównać do sytuacji dziecka lub osoby dorosłej w zaawansowanej fazie nieuleczalnej choroby. Jednym ze szczególnych wyzwań, któremu muszą stawić czoło rodzice dzieci nienarodzonych ze schorzeniami ograniczającymi życie, jest brak odpowiedniego programu wsparcia dla nich. Uważamy, że należy zrobić dużo więcej, aby zapewnić odpowiednią perinatalną opiekę paliatywną w hospicjach, w których będzie miejsce na ciepło, czułość, zapewnienie właściwego odżywiania i nawodnienia, tak aby rodzice otrzymali wsparcie w opiece nad swoim dzieckiem do chwili jego naturalnej śmierci. My wszyscy powinniśmy starać się to zapewnić i na tym raczej, niż na zniesieniu artykułu 40.3.3, powinna się skoncentrować polityka rządu.

b. Dzieci poczęte w wyniku gwałtu

Gwałt stanowi akt przemocy i jest przestępstwem. Kobietę, która została zgwałcona należy otoczyć pełną współczucia opieką i zapewnić jej pomoc. W takich okolicznościach trudno sobie nawet wyobrazić jak wielki fizyczny i emocjonalny stres przeżywa przyszła matka. Na społeczeństwie spoczywa obowiązek moralny zapewnienia jej jak najtroskliwszego i pełnego współczucia wsparcia.

Dziecko poczęte w wyniku gwałtu też jest osobą. Przysługują mu prawa, w tym najbardziej podstawowe z wszystkich praw – prawo do życia.

Wsparcie społeczeństwa powinno również objąć dziecko nienarodzone.

Niektórzy reagują na ciążę kryzysową proponując rozwiązanie w postaci aborcji. Takie rozwiązanie może wydawać się motywowane współczuciem, ale te dzieci są niewinne i też mają prawo do otrzymania od nas jak najlepszego wsparcia i opieki.

Kobiety, mężczyźni i nienarodzone dzieci

Relacja pomiędzy matką i jej nienarodzonym dzieckiem nie istnieje jedynie na płaszczyźnie fizycznej i biologicznej, ale także na płaszczyźnie emocjonalnej, a nawet duchowej. Wyrządzenie krzywdy własnemu dziecku pozostaje w sprzeczności z istotą bycia matką. Zdajemy sobie sprawę z tego, że istnieje wiele czynników, które wpływają na decyzję o dokonaniu aborcji, i że w wielu przypadkach podjęcie takiej decyzji jest niezmiernie trudne i bolesne. Zagojenie się rany emocjonalnej i duchowej może zająć wiele czasu.

Istnieje godna pożałowania tendencja do kojarzenia aborcji wyłącznie z kobietami, które jej się poddały. Tymczasem nauka Kościoła jasno mówi, że każdy kto promuje, organizuje i przeprowadza aborcje jest w równym, a w niektórych przypadkach w większym, stopniu za nie odpowiedzialny. Często to niszczyielskie działanie przeciwko dziecku nienarodzonemu jest wynikiem tego, że kluczowe osoby i instytucje zawodzą nie oferując matce wsparcia potrzebnego do rozpoznania i wybrania innych możliwości.

Rozumiemy, że niektórzy, w tym sami mężczyźni, czują, że mężczyźni nie mają nic do wniesienia do tej debaty. Wiemy, że ta kwestia była już podnoszona w rozmowach toczonych przez Zgromadzenie. Zachowując pełen szacunek i zrozumienie dla wyjątkowej roli matki noszącej w sobie dziecko nienarodzone, chcemy jednocześnie podkreślić, że ojcowie też są rodzicami, ze wszelkimi z tym związanymi obowiązkami. Tym samym, w przypadku prawa do życia, tak na mężczyznach jak i na kobietach spoczywa odpowiedzialność, której nie mogą się zrzec, za stawanie w obronie dzieci nienarodzonych, dzieci nie mających jeszcze własnego głosu.

Ojciec Święty Franciszek, dzieląc słowa papieża Świętego Jana Pawła II, w ostatnim czasie napisał:

Chciałbym podkreślić z całą mocą, że aborcja jest grzechem ciężkim, ponieważ kładzie kres niewinnemu życiu. Jednakże z równą siłą mogę i muszę stwierdzić, że nie ma żadnego grzechu, którego nie mogłoby objąć i zniszczyć Boże miłosierdzie, gdy napotyka na serce skruszone, które prosi o pojednanie się z Ojcem.”⁸

Kościół, poprzez Cura (www.cura.ie), oferuje od ponad czterdziestu lat profesjonalne wsparcie psychologiczne dla przyszłych matek i ojców, którzy doświadczają ciąży kryzysowej. Żywimy nadzieję, że Kościół i społeczeństwo, podczas gdy nie udzielą przyzwolenia na aborcję, będą otwarte na wysłuchanie i okażą serdeczne zrozumienie dla kobiet, które się jej poddały. Przede wszystkim, wierzymy, że Kościół i społeczeństwo obywatelskie, które odrzuca aborcję, ale zapewnia kobietom prawdziwe alternatywy i prawdziwe wsparcie, służy wspólnemu dobru wszystkich.

⁸ Ojciec Święty Franciszek, List apostolski *Misericordia et Misera*, Rzym, Libreria Editrice Vaticana, 2016, 12. Zob. też Ojciec Święty Jan Paweł II, *Evangelium Vitae*, Rzym, Libreria Editrice Vaticana, 1995, 99.

Konkluzja

Nam, żyjącym w czasach i kulturze, która stawia na wysokim miejscu prawa jednostki, może się wydawać dziwne to, że co raz częściej kwestionuje się i odmawia najbardziej podstawowego z praw osobistych – prawa do życia. Problem wydaje się tkwić w tym, że w chwili gdy poszanowanie dla praw jednostki w społeczeństwie rozciąga się do ekstremalnych granic, rezultatem jest inna forma indywidualizmu, w której dochodzi do relatywizacji wszystkich praw, nawet tych najbardziej podstawowych. Słowa Papieża Świętego Jana Pawła II, w takich przypadkach, „prawo” przestaje być prawem, ponieważ nie jest już oparte na mocnym fundamencie nienaruszalnej godności osoby.”⁹ Zgodnie z logiką prowadzi to do podważenia całego pojęcia praw człowieka, podczas gdy wszelkie pozostałe prawa stają się zależne od woli większości.

Artykuł 40.3.3 *Konstytucji Irlandii (Bunreacht na hÉireann)* zawiera szczególną ideę, która opiera się na poszanowaniu prawa każdej osoby do życia. Jesteśmy przekonani o tym, że usunięcie lub poprawka w tym artykule niechybnie narazi dzieci nienarodzone na większe ryzyko, a także nie przyniesie żadnych korzyści zdrowiu i życiu kobiet w Irlandii. W związku z tym, kierujemy do członków Zgromadzenia Obywatelskiego, prośbę o zalecenie rządowi, aby utrzymał on w *Konstytucji* artykuł 40.3.3 bez żadnych zmian.

Dziękujemy za rozważenie naszej opinii.

9 grudnia 2016 r.

Kluczowe argumenty wyjęte z tej opinii
będą dostępne na stronie
www.catholicbishops.ie

Ojciec Święty Jan Paweł II, *Evangelium Vitae*, Rzym, Libreria Editrice Vaticana, 1995, 20.